

Народна библиотека
Скопје

~~И~~
~~И 15920~~

ЦЕКО СТЕФАНОВИЋ

Сл. II 29901

886-1

МАТА ТЕГЛАЧ

СКОПЈЕ, 1933

www.dlib.mk

2 II 15920

мв. 46197 / 46
мв. 59

Фотомонтажу и цртеже радио
Цицо Поповић.

356

МАКЕДОНСКА РЕПУБЛИКА - СКОПЈЕ
46197

46

P
1957

P
1965

СКОПЈЕ
„Немања“ задужбинска штампарија Вардарске бановине
1933

Данас, када о селу песме певају градски песници
заборављају да виде тебе, Теглачу, —
певају не опажајући
како по градовима ничу фабрички димњаци
жељни тебе
твоје празне утробе
јефтине одморне снаге
и псеће верности.

Зато чујте причу
о Мати Теглачу, печалбару,
који за хлебом у земљу прекоморску оде.

Печалбарска је душа постала челични строј —
свет, динамо
и када ко од њих изгуби дах
опомињала је фабричка сирена:

Профит.
Зато,
идилу и лепоту остављам песницима
а ја ћу само о Теглачу и његовим песницама,
јер:

Теглач је поља обрађивао
Теглач је земљу дубио
Теглач је гвожђе прерађивао —
и све је то ишло у *Wall Street*

Зато идилу песницима,
зато само о Теглачу и његовим песницама.

МАТА ТЕГЛАЧ

1

Живот је некако грбаво потекао:
много рада, нимало хлеба;
до сада још ништа није стекао:
једини стог сена убуђао,
стока цркава —
он ради,
ради
ради —
па ипак скапава.

„Земља се, веле, непрекидно окреће око сунца“ —
сећа се Мата мислећи на свој крш
и празни кош и, — причају још:
„земља је округла и грдно велика —
земља је...“

Код Мате земље беше мало.
Стока за рад неспособна. Зато: „У најам“, рече
и у позну се јесен граду упути.
„Градски ћу радник бити,
поштено ћу служити и газду слушати“.

Тешко је оставити зарђалу ралицу,
сиву преорану земљу
и аветињски слабога вола
чијим ребрима можеш
као преко жица тамбурице
превући гладну арију ухлебија печалбарског.

Тешко је,
али у раду,
мислећи увек на свој крш
на празни кош
на гладне дане којих ће бити још
Мата се упути граду.

Пође у јесењи дан.
Магла је покрила дб.
Ево рид.
Опет рид.
Овде је некада пасло стадо!
Па још један рид,
па река и затим
далеко у равници светао и велик назире се град...

Град —
Ој, хој —
огромне су куће, ни налик на село,
димњаци под облаке иду —
жестоко, Бого мој!

У граду је стругао дрва. Био фабрички радник.
Стомак му је био сит са килограм и по хлеба,
Могоа је зарадити свега један.
Смео је појести пола. Другу је половину слао дома.

Изгладнели, зараде жељни,
Тискали се пред великим вратима фабричким.
Понеко стегао опушак међу зубе.
Хладно.
Понеко навлачио похабане рукавице
а Мати су вириле из рукава
две велике модре незапослене песнице.

Није га збунио град
нити га збунила глад —
радио
чекао
гладовао —
печалбар беше Мата. Теглач.

Мајка му угледа крш још када се роди.
И отац његов аргатин стар.
И Мата сáм —
па и син његов угледаће крш —
хоће ли и он, као и Мата бити печалбар?

Голети!
На томе кршу пшеница не роди!
Голети. Све сам крш, саме голети —
то у свет теглаче одводи, далеко од родне груде —
у свет усковитланих и занетих људи
у свет где фабрички мотор од 50 коња
Симфонију новог времена гуди...

50 Н. Р.
Динамо
живот је Матин сад —

Хеј, весело је живети!
Хеј, радост је рад!
Хеј, то су 50 коњских снага!

„Динамо!
Фабрички точак!
Кајиш!
А ја? — Теглач сам — аргатин Мата!
И добар део једне коњске снаге!

Ево вам мишице на продају,
челичне мишице моје —
тај добар део једне коњске снаге!“

Дома, на селу
зарђала ралица
нахерена кућица, бодљикав плот
и за проју, вечиту проју, младићску сви нуде пот!

Док овде у граду светиљка осветљава строј —
Мата Теглач фабрички је радник,
грађанин који мисли да је свој.

И не беше му тешко машине брисати
нити пак читаве тоне преносити —
грбину за причу имао је Мата.

Радило се и ноћу. Зарађивало добро.
Суботом примаше зараду
Газда га по леђима благонаклоно тапшао
(чак једном рекао):
„Радник као бик јак. Право злато...“

И збиља беше јак.
Грбину за причу имао је Мата
И вољу за рад.

Теглач је млад — тек осамнаест лета
(у раду за хлеб година девета), —
Теглач је млад, али
у болници са сломљеном руком лежи сад
и мисли
на сиву преорану земљу
и на град.

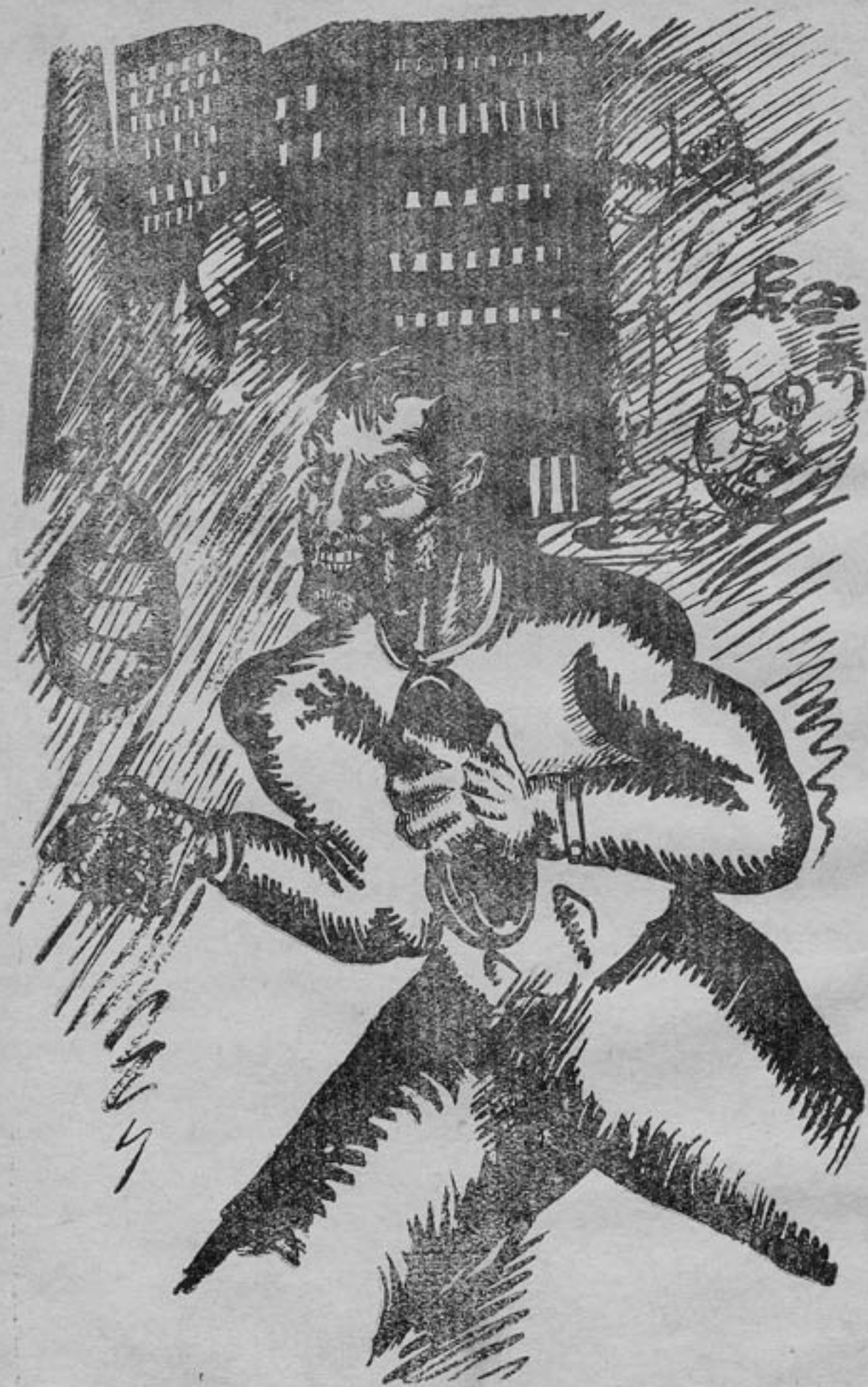
Лежи Теглач и мисли на живот свој —
речи, Теглачу, друже мој, знаш ли
колико је живота дато
њивама
ливницама
рудокопима —
зар не? —
на њиви, у селу,
по фабрикама, у граду
живот се даје —
свуда
свуда
свуда при раду
у име профита...

Град више не блиста. Стисле се у њему куће ---
и у граду као на селу
Глад.

2

19

www.dlib.mk

Земља небодера беше некада земља снова.
Када се ко из ње враћао
у село Теглача Мате
доносио је кући на поклон својима
лажне адиђаре
лажне ђинђуве
разне алате
и лажно драго камење —
на поклон својима из земље небодера.

Дечаци,
мали Галичанци, гледали су
како тек приспели „американац“ поклоне дели
и чежњиво помишљали на дан
када ће и они у земљу долара ићи —
О, добро су знали:
донеће адиђара
и пуко још ствари из земље долара...

И расла су деца Теглачка
и бујала снага мушка
за америчке рудокопе
ливнице
фарме
фабрике
прерије.

3

25

www.dlib.mk

И Мата Теглач на туђину мисли.
Он вола прода
и њиву једну (те прикупи пара)
и крену пут земље
где је свака стопа сувим златом покривена —
у земљу долара.

„Зарађиваћу!“ —
„Штедићу — новац ћу печалити тамо
волића ћу и њиве друге набавити, —
имаћу пара. Ево —
„Јован син Стојин богаташ је сада —
„а печалбар беше...
„Па Митар, па Нича, па стрица Коча
и многи други
у тој се земљи обогатише...

Скупила се тајфа печалбарска на *Standard Line Co.*
Као стадо повезоше их у земљу далеку,
земљу аргатских снова —
обетовану земљу хананску.

Било је старијих. Било је дечака.
Мата Теглач имаше двадесет већ лета —
у раду за хлеб година десета.

Нестор продао њиве.
Паскал све — и ралицу чак.
Велку је стриц дао нешто пара —
„Зарадиће тамо у земљи долара, —
„Печалбар —
новац ће тамо печалити
и часно вратити...“
„Хранилац —
породици ће слати...“

Америка!

Фабрике
фарме
рудокони
банке:

Печалбари, људи из далеке земље Југословенске
гмизаће по тим
фабрикама
фармама
рудоконима
банкама
за груман злата, који ће једном у завичај
са печалним лицем донети својима.

Пут Америке мисао лети
напустише људи стари крај.

Америка!

Путовали копном и морем
путовали данима и данима
путовали дуго и стигли
престарвљени
изнемогли
носталгични
са вером:
„Повелик ћу грумен злата однети дома...“

United States of America

та земља пуна злата
дочекала их лупњавом великих алата
вревом,
замахом послова и морем такмаца
рикањем сирена и смехом црнаца.

Дочека их пословним дочеком,
дочеком који доликује печалбару —
што нагнан глађу остави Европу стару
с чврстом мишицом и душом својом меком
разжалашћеном за Бистром далеком...

И збиља,
свуда се осећало: земља почива на злату —
она не лебди у васнони —
њу крећу само милиони
људи
долара...

United States of Amerika —

Дан први:

Теглач је земљу рио, прљав од ње —
као земља сама.

Дан други:

Теглач је челик лио, испечен од гвожђа —
као гвожђе само.

Дан трећи:

Из дана у дан сродио се са рудокопом.
И са ћоравим коњима рудничким
удисао гасове, влагу
и уз надзорничку псовку
мислио на две црне витице
на два црна ока
далеко негде у земљи Југословенској...

. . . . .

Дан шести:

Проклињао је рудокоп и живот свој.

Цвета дрвеће.

Позеленела родна поља под класјем.
Цвркућу птице, жубори поток — а хлеба
пуно је хлеба и топлих одећа...

Гр... клап...

Окреће се точак, певају машине
будан Паскал о крају староме сања —
треба да подмаже осовине.
Ох, као врући хлеб миришу родна поља...
Гр... клап... Треба подмазати осовине.

Крик.

За час машина стаје:
велики машински кајинш
чврсто загрлио човека
који је сањарио о родним пољима
који је сањарио о топлим хлебовима.

Мало крви — подмазао је осовине.
И један трбух мање,
а на дому три празна трбуха печалбареву зараду чекају.

Гр-клап.. наставља машина рад
под будним оком новог трбуха...

У староме крају
за упокој душе раба божијег Паскала
средовечна жена молитве чита
и подушје му по галички дала,
а дечак, син Паскалов, баку пита:
„Бако, када ће тата доћи?...“
„Доћи ће скоро, сине“, кроз сузе смеши се бака...

И рашиће син Паскалов,
а када до снаге дође очевим ће трагом:
дуж река
дуж мора
земљу ће за трбухом проћи
мали златокоси печалбарски син.

И сазнаће тада како умре Паскал
и сазнаће како умиру Паскали.
Паскали — као што и сам постаје:
За хлебом
далеко
далеко
далеко —
дуж река
дуж мора
над земљом
под земљом...

На крик сирене јурио је Мата
и радио из дана у дан —
узаман.

Рика та не беше за дуго:
једног дана умукнуше фабричке сирене.
Мрак обави рудничка окна.
Занемише берзански сензали —
слушаху се речи чудне:

„Криза...“

„Привреда света у опасности...“

„Профит у опасности свуд...“

Мијаци, Брсјаци
као дрвосече обараху прашуме старих светова
док тамо доле, у великом граду *New York*-у
беда је шетала у сенци облакодера
мамећи у помам
мамећи у лом
мамећи у ново.

Помишљао је Теглач на свој дом,
на свој дом поред Вардара где стара мати че.
Где воштаница гори
и срце једно куца —
а и у Њујорку срце
срдаца дугих колона
длакава срца Теглачка тако топло куцају...

Неко је скочио са облакодера.

Негде се човек родио.

Помисао на воштаницу,
на мајку и на дом
на две црне вртице
на два црна ока
и на skutачу шарену
губила се пред великим колонама људи
који ништа сем мало хлеба нису хтели
ништа сем мало љубави
ништа сем мало живота —

А небодери су ћутали...

Још у мајчиној утроби завриска
слабим детињим гласом.
„Голема мука ке види...“ тад говораху бабе
док крик јутро зимско распара
и на свет голишаво новорођенче дође.

Новорођенче — печалбарски син
печалбарски сан
и печалбарска нада
вриском испољи осећаје свог малог трбуха,
грчевитог тела, пружајући преда се своје шачице.

Мајка већ помишља како ће Велку писати
„Сина ти родих, Велко бре, печалбару бре,
сина ти родих...“

Јесенас Велко на јабану пође
са Магом, Паскалом
и пуно још печалбара младих.
Далеко их испратили изван села и пољана
Када се од Велка опрости жена му Биљана...

Седам је великих брда
и седам великих мора прошао док мету стиже —

United States of America.

Ту рудар поста.
За себе,
за жену и сина —
за дом и потомство на јабану пође...

Рудар је Велко. Печалбар. Он дома зараду шаље.

Из дана у дан црпео је у руднику мршаве долар^а
и сину их слао.
Умора нема —
„Велко бре, печалбару бре, сина ти родих...”
Писала је жена.

И док је Велко будаком превртао тонама земље,
тонама угља,
за мршави печалбарски долар,
три бабе прорицаху судбину његовом сину.
И прорекле су све што је Велко знао —

Прва рече:
„Родио си се на голети, печалбар буди —
трпи и ћути“.

Друга рече:
„Крш храну не да, трбух те у туђину вуче,
ал' соце нек на кршу остане бар —
туђински је залогај грудва,
печалбар буди,
печалбар остани —
трпи и ћути“.

Трећа рече:

„Све види и познај,
све осети —
нека те срце за свачим вуче.
Буди семе,
буди сô свему што се рађа —
нека ти срце буде велико,
велико као све патње људске —
и сваком
и увек
дели део свог срца...“

Трећа погоди.

Потресе се једног дана окно рударско
Сруши се земља
Угаљ затрпа рударе — а један од њих Велко беше.

Проћи ће дани...
Мали син Велков у староме крају
на мрвог оца мисли и на гладну мајку —

„Мајко, за јабану — за печалбу ме спреми...“

„Сина ти родих,
Велко бре, печалбару бре, сина ти родих!...“

Криза...

Криза...

Криза...

За печалбаре, за теглаче
дани без хлеба насташе
док земљу *United States of America*
обли једно огромо беспомоћно
S. O. S.

које се свемиром расу.

Фармери бацају тонама жита у океан —
„Привреда је у опасности..“
„Дампинг..“

Кафом се ложе локомотиве —
Привреда је у опасности
Профит је у опасности —
дампинг
треба одржати цене:
S. O. S. — — —

Профит
Профит
Профит је у опасности —
S. O. S. — — —

Теглач ће за трбухом и у сам пакао сићи,
али никада неће руку да пружи, нити
глобтротерску карту:
„Вашу земљу у циљу проучавања обилазим,
молим...“

Криза.

Огромно *S. O. S.*

сваке секунде облива земљину лопту.

Локомотиве се и даље ложе добром кафом.

Људи пружају руку за кору хлеба

док се тонама жита бацају у море —

„*Made in U. S. A.*“ као што видите продире...

Не беху теглачи сами.
Било је људи црних као зидови рудника,
било их је жутих
као жута светлост шкиљаве рударске лампе,
било их је сличних млазу теглачке крви,
било их је — људи са свију страна:
Монгола
Кинеза
Африканаца
Европљана —
Мијака, Брсјака, печалбара — теглача.

Гореле су очи њихове
пламтела њихова срца
завијале утробе њихове:
Хлеба
Хлеба
Хлеба — док је он бацан у море
у океанске пене да би се одржале цене — — —

Ишчашила се лопта земљина.
Откинула се земља од своје осовине
и котрља се.
Овај глобус није више рентабилан — — —

Дампинг.
Рецепти чувених економиста не вреде:

Теглач једе труле јабуке и,
први се пут његова песница
са мржњом
пут профита диже.

Фијуче јесењи ветар,
звижди и тресе оголено дрвеће
што на цести као костури кобно штрчи.

„Рада и
Хлеба! — — —“

То потмули крици ремете симфонију ветра,
који опало лишће далеко пред собом носи.

Залази сунце додирујући хладно руменим зрацима
ледени потков печалбарских цокула
теглачких снова.

Потмуло, као испод земље, бат се корака чује —
то Теглач о сутрашњици снује
носећи собом беду свога века
али
и понос фабричког човека...

Гладнима се помоћ увелико дели.
То чине добре госпе.
Данас божије угоднице за спас душе своје деле хлеб.
Псовке су остављене за сутра.

„You ево вам парче хлеба — слушајте мису!...”
„Thank You” одговара Мијак Мата —

Он није готован —
Теглач није сиротан:
снагу у најам даје и,
зато не тражи милостињу, не!
Рада дајте!

Wall Street је крцат банкарски сензала.
Улицама бујају теглачки снови,
потмуло се чује бат Матиних цокула,
свирепо одјекује, па се
са руменим зрацима јесењег сунца слива —

И тако један за другим пролазе дани.
Можда ће се сутра кћи каквог милиунара у Теглача
заљубити.

Сутра!

Сутра ће мана са неба падати!
Сутра ће се млеко потоцима лити —
„Сутра!...“

И нижу се
једно
два
три — и све је то „сутра“ које постаје данас.
Авет глади све страшнија бива.

Експрес *Chikago—New York* загрли једног.
Са облакодера се један скотрља.
И још један...
И још... И многе хиљаде из армаде гладних
одоше у загрљај бесконачног.

Укините прохибицију!

Хлеба

Хлеба

Хлеба —

Шмелинг није првак у боксовању!...

У име благостања
локомотиве се ложе кафом
и тоне жита иду у океан —
S. O. S.
Профит је у опасности!
S. O. S.

Паркови су сити језивог јесењег сунца
паркови су сити беспослених аргата
којима се одузима
младост
радост —
живот —

Велику ће жртву једином Богу Теглач принети:
крв длакавог срца свога.

И,
измилеше из
каменолома
пекара
радионица
фарми
фабрика —
испод земље
измилише
Кинези
Црнци
Монголи и Данци
Црвенокошци, Брсјаци и Галичанци
торбеши — борбеши,
печалбари, теглачи
и пођоше
градом
градовима
земљом...

А одозго, прикривен облацима
седећи на својих четрнаест тачака
посматра их камени Вилсон.

„Све је релативно!“ узвикнуо је Ајнштајн.

И помешаше се теглачи са Чикашким гангстерима
Њујоршким проституткама
Американском армадом гладних.
Измили испод земље
из фабрика и јазбина
поврвеше улицама градским.

„Освајајте нови континент!“
Профит им тада рече.

„Земља је наша, — живот смо њен Ми!“

И поврвеше улицама градским —
„...Живот смо њен Ми!“

Профит
Профит
Профит је у опасности —
S. O. S. — — —

Ишчашила се лопта земљина.
Откинула се земља од своје осовине
и котрља се.
Носи —
овај глобус није више рентабилан
S. O. S.

Помишљаше Теглач на стари крај
на гладни дом —
не беше пара
а грумен злата, та варка стара
беше крвава пљувачка у јесњи дан.

И,
над градом
над градовима
над глобом који се од осовине откинуо
над глобом који се без профита поче да котрља
подиже се
груба
црна
Огромна
подиже се незапослена шака Теглачка...

